

בבא מציעא לא

משה שווערד

1. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

החזירה וברחה החזירה וברחה וכו'. ומקשינן דפשיטא, והרי זה אבידה חדשה עתה, וכי מפני שקיים פעם אחת מצות השבת אבידה, יש הו"א שיפטר לעולם.

והנה שיטת הרמב"ן דכל זמן שלא נטלה אינו עובר על "השב תשיבם", והנה מהמשנה כאן משמע דבהחזירה וברחה החזירה וברחה, אז מצווה על "השב תשיבם" אף קודם שנטלה, וזהו באמת חידוש. אך לפי זה מיושב הערה הנ"ל דהא גופא קמ"ל מהך קרא, דבהחזירה וברחה הריהו מצווה גם על המ"ע ומשום דכבר חל עליו מעיקרא המ"ע, ועדיין לא השלימה.

ומלשון הרמב"ם [שנקט דין זה אחרי דין דזקן ואינה לפי כבודו], משמע דהמשנה איירי בזקן ואינה לפ"כ, שהחזירה פעם ראשונה מצד לפמשה"ד, וקמ"ל הך קרא דאם ברחא אח"כ, הרי הוא מחוייב להחזירה, ומשום שבמה שנטלה פעם ראשונה הרי הכניס את עצמו לחיוב, וקמ"ל הקרא דלא נשלם השבתו הראשונה. כן ראיתי לאחד מהאחרונים שמדקדק כן בדברי הרמב"ם.

ופשוט שכל הנ"ל [בין מה שבארנו לרמב"ן, ובין מה שבארנו לרמב"ם] זהו רק בהחזירה שלא לדעת הבעלים, אבל בהחזירה לדעת הבעלים, וברחה, זהו חיוב חדש, ואין שום קשר להשבתו הראשונה. ופשוט.

2. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף ל עמוד ב

במשנה: ה"ב בטל מסלע וכו' בפני מי יתנה - שלו קודם.

וכתב בספר מרפסין איגרא (פרק מ"ב ע' ש'): קשה: מה שונה מצות השבת אבידה משאר כל המצוות שבתורה שאדם מחוייב להוציא עליהם עד חומש מנכסיו, ומדוע אין אומרים שכאשר אין שלושה אנשים שאפשר להתנות בפניהם יהיה המוצא מחוייב לטפל באבידה ולהפסיד עד חומש מנכסיו - ככל מצות עשה. יתר על כן: במסכת בבא מציעא (לב, א) מבואר, כי בהשבת אבידה יש עשה ולא תעשה. עשה - "השב תשיבם". לא תעשה - "לא תוכל להתעלם". ומבואר ברמ"א (או"ח סימן תרנו סעיף א) בשם הרשב"א והראב"ד, כי על לא תעשה מחוייב אדם למסור את כל ממונו. מדוע אם כן אין המוצא מחוייב לטפל באבידה בכל מקרה, אף אם כתוצאה מכך הוא יפסיד את כל ממונו?

ותירץ שם: מהותה של מצות השבת אבידה היא הצלת ממון מאבדון כדי שבעליו לא יפסידוהו. וא"כ בכי האי גוונא אמרינן: מאי עדיף הצלת ממון חבירו על הצלת ממון עצמו - שבו הוא עוסק עכשיו כשהוא במלאכתו. לכן אם מפסיד משכרו, לא צריך לטפל בהשבת האבידה. אבל בשאר מצוות שאינן הצלת ממון, אכן מוטל עליו לבזבז עד חומש ע"כ.

3. ריטב"א על בבא מציעא דף ל/ב

אטו כל הני דאמרינן עד השתא לאו אבדה היא. פ"קס"ד דהכי קאמר איזו היא אבדה שחייבה תורה להחזיר פרה ורועה בין הכרמים ומשו"ה פריך וכי זו בלבד חייב להחזיר, ופריק דה"ק איזו היא כלל אבדה כלומר איזו היא סימן וכלל לכל אבדה להכיר שהיא שלא מדעת הבעלים מצא פרה וכו'. וכיון דכללא וסימנא יהיב פשיטא דלאו הא בלחוד אלא כל דבר ודבר כפי ענינו כשיש בו הוכחה שאינו לדעת הבעלים:

4. שערים מצויינים בהלכה

רועה בדרך דלא הויא אבידה והוא הדין לרועה בין הכרמים. כתב בשטמ"ק בשם תוס' חיצוניות, שיש להכיר בכל אבידה ואבידה לפי ענינה. וכתב בערוה"ש (רס"י רסא) דבמדינותינו מניחים הסוסים והבהמות בהכפרים לרעות כל הלילה על השדות בקיץ מחוץ לכפר, ואסור ליגע בהם, כללו של דבר שדבר זה תלוי לפי ראות עיני המוצא ולפי מנהג המדינה. ועי"ש בפרישה.

5. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

[ב] לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע - צ"ב למה צריך פסוק מיוחד לרבות אבידת קרקע.
[1] התורה תמימה [דברים כב - ג אות כא] מבאר הרבותא אף על פי שקרקע בעיקרה אינה נפסדת אלא מתקלקלת, אעפ"כ חייב לגדור כדי שלא תתקלקל.
[2] האבן האזל [גזו"א יא - כ] מבאר דס"ד שאבידה הוא דבר שיוצא מרשות הבעלים אבל קרקע שאינה יוצאת מרשות הבעלים, מה שהיא מתקלקלת ס"ד שלא דמי לאבידה.
[3] החינוך [מצוה תקלה] מבאר שורש המצוה [של השבת אבידה] יש בזה תועלת הכל וישוב המדינה, שהשכחה בכל היא מצויה גם בהמתם וכל חייתם בורחים תמיד הנה והנה, וע"י המצוה הזאת יהיו נשמרות הבהמות והכלים בכל מקום שיהיו וכו'. ולפי דבריו אפש"ל שלכן ס"ד שליכא מצות השבה בקרקע, שלא שייך בה שכחה או שתברח אנה ואנה.

6. ספר מנחת חינוך - מצוה תקלה - תקלט - אות א

[4] ואע"פ שבתורה נפרטו אבדת בהמות ומטלטלין, מ"מ מרבינן אבדת קרקע ג"כ, כגון אם ראה מים שוטפים בתוך שדה חבירו חייב להציל דכתיב לכל אבדת אחיך לרבות אבדת קרקע [ב"מ ל"א ע"א]. ואפשר דאינו עובר רק בלאו דלא תוכל וגו' ולא בעשה דלכל אבדת וגו', ואפשר כיון דכתיב וכן תעשה וכו' קאי אדלעיל דעובר על העשה ג"כ, כן נראה:

7. שערים מצויינים בהלכה

לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקע. כתב בקהלות יעקב (ב"ק סי' א) דמכאן המקור שיש איסור מה"ת להזיק ממון חבירו, שהרי מחויב להציל מה"ת מזיק שבא על ממון

חבירו, ק"ו שמחויב להציל שלא יזיק הוא עצמו ממון חבירו, ועי"ש שהאריך להוכיח דלכמה פוסקים יש איסור תורה בזה. וכ"מ מסה"מ להרמב"ם (מל"ת רצו) והחינוך (מצוה רלז), ועי' בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סי' פו) וכנה"ג (סי' תכו ס"ז). ובענין גרמא בניזקין - עי' בשער משפט (סי' לד-יג) ומנחת פתים (סי' שפה) אם הוא איסור תורה. ועי' ביד רמה (כ"ב כו). שכתב בהדיא דאסור למיגרם מידי דאתי מיניה היזקא לאינשי, אי משום לפני עור לא תתן מכשול, ואי משום ואהבת לרעך כמוך. וכזה כתב בישי"ש (ב"ק פ"י סכ"ג), והאריך בזה באמרי בינה (עדות, סי' לג).

כתב בשו"ת אג"מ (ח"מ ח"ב סי' כב) במקום ששלטון העיר בונה בנינים שהוא נגד רצון התושבים היהודים, מצד שיבאו שם שכנים רעים, ולא יוכלו לדור שם במנוחה מחמת הפחד וכו', פשוט וברור שאסור לכ"א להיות מהמסייעים להשלטון בין במעשה ובין בעצה, ואדרבה מצד מצות השבת אבידה דהגוף והממון איכא חיוב על כו"א לעזור להתושבים אחינו בני"י לבטל דבר זה וכו', וגם ח"ו להם לברוח משם כי גם זה היזק גדול להנשארים כו' עי"ש. ועי' בשו"ע ונו"כ (ח"מ סי' קעה ס"מ) ובכסף הקדשים (שם) ושערי הלכה והמנהג (ח"מ סי' טז).

8. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

הא באבדת גופה וכו'. פירוש דכי דייקי' אין זו אבדה היינו לענין אבדת גופה וכי דייקי' הרי זו אבדה היינו לענין אבדת הקרקע. ואוקימנא דהא דפסיק ואמר שאין זו אבדה היינו בארעא דגוי אבל בארעא דישאל חייב לסלקה משם משום אבדת בעל הקרקע משום דרבא דאמר לכל אבדת אחיך לרבות אבדת קרקע, ומיהו כל שאינו חייב בה אלא משום אבידת קרקע כל שמוציאה משם ומניחה במקום מרעה שאינו מתעה בהכי סגי' דליכא משום הכישה נתחייב בה, ואלו היה בדבר משום אבדת גופה היה חייב לעשות השבה מעלייתא לחצרו של בעל אבדה המשתמרת, והיינו דאיכא בין אבידת גופה לאבידת קרקע.

9. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

לדבר מצוה מנין תלמוד לומר שלח תשלח. איצטריך דסלקא דעתך אמינא דאתי עשה דמצורע ודחי עשה דשלוח הקן משום שלום הבית כדמפרש בשלוח הקן. וקשה התינח למאן דאמר מצורע מוחלט אסור בתשמיש המטה ניחא דאף על גב דעדיין הוא אסור בימי ספרו שאחר התגלחת וצפרים מכל מקום שייך כאן שלום בית שעל ידי כך מתחלת טהרתו ויהא מותר ככלות גמר טהרתו. אלא למאן דאמר דשרי מוחלט בתשמיש המטה כדאיתא בפרק קמא דמועד קטן אין כאן שלום דעד הנה היה מותר בתשמיש המטה ובימי ספרו הוא אסור ומשמע דהך מילתא אתיא ככולי עלמא מדלא פריך הניחא כדפריך התם בחולין הניחא למאן דאמר קיימו. ואין לומר דמיירי במצורע עני שהביא קן בסוף ימי ספרו דאז הוא מותר בתשמיש המטה משהעריב שמשוה דאשתריא אף בתרומה. ותירץ ר"מ נהי דמוחלט מותר בתשמיש המטה. אינו מקובל לאשתו ואינה רוצה להיות עמו דכתיב בדרך ישב מחוץ למחנה מושבו ואפילו טמאים אחרים אין יושבים עמו הילכך איכא שלום בית. הרא"ש:

10. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

וכתב הרמ"ך לענין פסק הלכה וזה לשונו: הוכח תוכיח אפילו כדי נזיפה וקללה. והכאה צריך עיון. אבל לא ישנאנו בלב. אבל אם ידע בו שאינו מקבל תוכחה אינו זקוק להוכיחו שכשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו' ותייב להוכיחו עד נזיפה אפילו אליבא דרבי יוחנן דאמר עד כדי הכאה לא מיהו קרא כתיב ואמרטם ואקללם וגו' מיהו מלשון דמורנא זק"ל משמע דפריש עד כדי הכאה או נזיפה וקללה שהנוכח יכה למוכיח על תוכחתו שהוא מוכיחו וצריך עיון כיון דאמרין שמצוה וחובה על האדם שלא לומר דבר שאינו נשמע האי נמי כיון דנזיפה או לטייה מוכחא מילתא דאינו מקבל תוכחה מיהו בההיא דערכין מוכח שיכול המוכיח להכותו על פניו ולקללו ותרתו נינהו ולא קשה אהדדי דודאי אית ליה לאוכוחיה בהכי אף על גב דאיך נזיפה ומקללו כיון דחזקה דיקבל תוכחה עדיין. עד כאן:

11. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

הוכח תוכיח. בערכין ט"ז: דרשינן מהא דרשה אחרת, שאף אם לא מקבל התוכחה צריך להוכיח שוב, ומוכח שאין דין להוכיח מאה פעמים. ומתמצים הראשונים שכאן ק' פעמים תוכחה היינו על עבירות שונות, אך על עברה אחת, רק פעמיים. ונמצא דלמעשה אין דין תוכחה יותר מב' פעמים על עוון א', אך הרמב"ם משמיט, דסבירא ליה דמחלוקת הסוגיות בזה.

12. שערים מצויינים בהלכה

ועי' ברמב"ם (דעות פ"ו ה"ח) ובספר החינוך (מצוה רמא) שצריך המוכיח להוכיח את חברו בסתר, ואם לא יקבל ממנו אז הרשות בידו להוכיחו בדברים קשים ובלבד שלא יביישו ברבים, כד"א בדברים שבין אדם לחבירו, אבל בדברים שבין אדם למקום אם הוכיח אותו בסתר ולא קבל ממנו מותר לביישו ברבים וכו', כמו שעשו כל הנביאים לישראל. ועי' בלחם משנה (שם) מה שהקשה על דברי הרמב"ם. ועי' בשו"ת שער אפרים (סי' סה) שכל דברי הנביאים היו בתוכחה בין אדם למקום, משא"כ בדברים שבינו לבין חברו לא יוכיחנו ברבים. אמנם במנ"ח (מצוה רמ) כתב לחלק, שאם חטא לחבירו, אין לחבירו לביישו, דמוטב שימחול על החטא, משא"כ כשרואה לאחד שחוטא לאנשים אחרים נראה דמותר להכלימו אם אינו חוזר, כי הנביאים הוכיחו בפרהסיא וספרי הנביאים מלאים מזה [ועי' שם שמיים והשי"ת ישם חלקינו בין מקבלי תוכחה]. ועי' מש"כ הפמ"ג בספרו מתן שכרה של מצוה (חקירה ה). וקצת יש להעיר שתוכחות הנביאים היה באופן כללי, ולא שביישו לאיש פרטי.

כתב במנ"ח (מצוה רלט) דכחייב תוכחה עוד מתחייב על ל"ת (קדושים יט-טז) ד"לא תעמוד על דם רעך", וגם על (תצא כב-ב) "והשבותר", לרבות אבידת גופו, ק"ו דאם יכול להצילו מן העבירה, דזה אבידת נפשו וגופו, בודאי חייב להחזירו למוטב ולהצילו. ובביאור הגרי"פ (עשין כח) העיר שכ"כ בשו"ת מהרשד"ם (יו"ד

13. באור הגר"א על תקו"ז - תיקון יא מתיקונים אחרונים

יעקב כו' - דכל השתחויות אלו היו לקב"ה ובהן היה משפיל שר של עשו תנינא דז' ראשין עד דנתיר כל ז' ראשין כמש"ל וכל השתחויות היו בשביל בת שבע דכלילת שבע שמהן הנ"ל **דשזיב לישראל מן גלותא בשבילה שהיא משכונא דישראל משכן העדות אלה פקודי המשכן משכן העדות דאתמשכן ב"פ** ובשבילה ניצולין כמ"ש ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים כו' בשביל זאת ולכן השתחוה שבע פעמים וז"ש דתמן בת שבע:

14. ברכי יוסף על או"ת סימן קפח

[א] דין ד. וחותרם בה בונה ירושלים וכו'. כתב מהריק"ש אין לומר בונה ברחמיו ירושלים, אלא בונה ירושלים. וכ"כ מרן בב"י בשם הכלבו (סי' כה) דאין לומר בונה ברחמיו ירושלים, כי ירושלים נפדית במשפט, דכתיב (ישע' א, כז) ציון במשפט תפדה. ומצאתי הגהה כ"י קשה דהא אמרו בשבת דף קל"ט אמר עולא ירושלים אינה נפדית כי אם בצדקה וכו'. וי"ל כי צדקה ליודעי חן דין ומשפט הוא. ע"כ ההגה כ"י. ומיהו כבר כתב מרן דבדיעבד יצא, דכתיב בזכריה (א, טז) שבת ירושלים ברחמים. ובספר עטרת זקנים חילק בין פדיון לבנין:

15. ערוך השולחן סימן קפח - אות ב

"רחם ה' אלקינו" החי"ת בציר"י. ויש אומרים "רחם נא", ו"נא" הוא לשון בקשה וגם לשון "עתה", כמו שפירש רש"י על פסוק "הנה נא ידעתי כי אשה", עיין שם. וחותרם "בונה ירושלים". והמרדכי כתב בשם הר"ם לומר "בונה ברחמיו ירושלים", וכן המנהג. דמצינו בניין ירושלים ברחמים, כדכתיב בירמיה, "משכנותיו ארחם", ובזכריה, "עד מתי לא תרחם את ירושלים", "שבת ירושלים ברחמים, ביתי יבנה בה". ועוד, כיון שבפתיחה אומרים "רחם", מסיימים גם כן ברחמים. ולפי זה ניחא מה שבתפילה אין אומרים כן. ואף דגם בשם אומרים "ולירושלים עירך ברחמים תשוב", אך אפשר דבכאן הפתיחה דתיבה ראשונה הוא "רחם". ובאמת יש מערערים על זה, ואומרים רק "בונה ירושלים". אבל רוב העולם אומרים "בונה ברחמיו ירושלים":

16. תוספות מסכת בבא מציעא דף לא עמוד ב ד"ה דברה תורה

דברה תורה כלשון בני אדם - וא"ת וכי לית להו כל הני דרשות דלעיל ואליבא דר"ש משנינן נמי לעיל דלא מסיימי קראי ובר"ה (דף ח.). דריש נמי ר"ש עשר תעשר אחד מעשר דגן ואחד מעשר בהמה **וי"ל דדוקא הכא בהני תרי קראי אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם משום דמוכחי קראי** דכתיב די מחסורו ובאידיך כתיב אשר ברכך ובריש השואל (לקמן דף צד: ושם ד"ה אלא) דאמר אם גנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל יגנב ופריך למ"ד דברה תורה כלשון בני אדם מאי איכא למימר התם נמי איכא הוכחה דגניבה משמע דוקא גניבה ולא אבידה.

17. שערים מצויינים בהלכה

כתבו התוס' במס' סוטה (כד. ד"ה ורבי) ובמס' מנחות (יז: ד"ה מאי) דמאן דאית ליה דברה תורה כלשון בני"א, לאו בכל מקום ס"ל, אלא שום הוכחה יש לו במקום שאינו דורש הכפילות. אבל הר"ן במס' נדרים (ג. ד"ה הניחא) כתב, דהאומרים דברה תורה כלשון בני"א סוברים כן לעולם, ואפילו במקום שיש לדורש אינם דורשים, ועי' במשל"מ (רעות פ"ו ה"ז) שהאר"ן הרבה בסוגיא זו ובסתירות כמה תנאים בזה. [ונכבר העירו עליו כמה אחרונים שנעלם ממנו דברי התוס' הנ"ל]. וע"ע בהגה' בנין יהושע (להרמב"ם שם). ועי' מה שכתבנו במס' ע"ז (כו. ד"ה דברה - ובתוס').

18. תורת חיים על בבא מציעא דף לא/ב

דברה תורה כלשון בני אדם. נראה כמו אדם המצוה את חברו לעשות דבר כשהוא רוצה לזרוז כופל את לשונו ומצוהו פעמים כך הכתוב כפל את לשונו כדי לזרוז על מעשה הצדקה דביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס:

19. מכתב מאליהו [ח"ב ע' 151]

זמן ששת ימי בראשית

"כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". ימים אלו היו קודם גמר הבריאה שאז הבחנת הזמן היתה אחרת. אולם התורה ניתנה לנו לפי הבחנתנו אנו, שבא משה והורידה לארץ, וזה גדר "דברה תורה כלשון בני אדם", שמדברת לפי הבחנתנו בגשם וגדרי מקום וזמן שלנו. וכל מה שמסופר בתורה מענינים קודם גמר הבריאה הוריד לנו משה על פי ה' במושגים שיש לנו הבחנה בהם. כמו שמסבירים לעור את אשר לא יראה על ידי ציורים מחוש המשוש וכדומה. כן מורידים לנו אותו הענין הרוחני בצורה גשמית שיש לה שייכות־מה בדרך דמיון לענין הרוחני, ועל ידי זה יוכל להתפס לנו עד כמה שאפשר (ועי' כ"א עמ' 215 והלאה).

עיין רמב"ן בראשית א' ג', שכתב:

"ודע כי הימים הנזכרים במעשה בראשית היו בבריאת השמים והארץ ימים ממש, מחוברים משעות ורגעים, והיו ששה כששת ימי המעשה כפשוטו של מקרא. ובפנימיות הענין יקראו ימים הספירות האצולות מעליון, כי כל מאמר פועל הוי' תקרא יום, והיו ששה כי לה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וכו' (היי' שש ספירות נחמד עד יסוד) והפירוש בסדר הכתובים בזה נשגב ונעלם, ודעתנו פחותה בו מטפה מים הגדול".

הרי שבפשוטו של מקרא, שמוסבר לנו לפי הבחנתנו, נבין ימים ממש משעות ורגעים. אבל לפי עצם הענין, דהיינו פנימיותו הינהו הבחנה אחרת לגמרי — הבחנת ששת הספירות שהם ששה גילויים בהנהגתו יתברך; ורק בשבילנו נכתב בצורת ששה ימים. ומה שייכות ששה ימים לרמוז על ששה הגילויים — זה נשגב ונעלם, כדברי הרמב"ן.

20. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד ב

עניי עירך. עי' חת"ס דדין עניי עירך קודמים היינו כשבאותה דרגת עניות הוו כולם, אך לא כשאחרים צריכים לחם ועניי עירו אין צריך, אלא צרכים מרווחים יותר.

21. תוספות מסכת בבא מציעא דף לא עמוד ב ד"ה אם יש

אם יש שם ב"ד יתנה בפניהם - שישלם לו כל מה שישתכר במלאכה שהוא עושה ואם אין ב"ד לא ישיב כיון שאם ישיב לא יהא לו אלא כפועל בטל אבל אם אינו עושה מלאכה ישיב בחנם וא"ת לעיל דנקט או שהיתה שלו מרובה היכי דמי אי ליכא ב"ד אפילו מועטת נמי מן האבידה לא ישיב ואי בפני ב"ד כי נמי אין מרובה אלא שוה לאבידה למה יתנו ב"ד ליתן לו כל שכרו א"כ מה ירויחו הבעלים וי"ל דנ"מ לכושרא דחיותא או לטרחא יתירא וכה"ג משני בסוף השוכר את הפועלים (לקמן דף צג:): וא"ת דהכא משלם לכל הפחות השכירות כפועל בטל וכן משני לקמן בסוף השוכר את הפועלים (שם) גבי רועה שהיה יכול לקדם ברועים ובמקלות ש"ש בשכר וש"ח

בחנם חייב וש"ש שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעל הבית ומסתמא ש"ח נמי שקדם בשכר חוזר ונוטל מבעה"ב ואילו בפרק הגזול בתרא (ב"ק דף קטו): תנן שטף נהר את חמורו וחמור חבירו הניח את שלו והציל את של חבירו אין לו אלא שכרו ואין משלם לו דמי חמורו שטבע וי"ל דהתם מיירי כשהיה יכול להציל ע"י הדחק דאי לאו הכי מצי אמר ליה מהפקירא קזכינא כדאיתא התם ועי"ל כיון שבעל החמור שם יכול לומר הייתי שוכר פועלים להצילו וא"ת הכא אמאי נוטל שכר וכן לקמן ש"ח שאין צריך לקדם בשכר אם קידם אמאי נוטל מבעה"ב האמרי' פר' הכונס (שם דף נח. ושם ד"ה אי) דמבריה ארי מנכסי חבירו פטור וללישנא בתרא דהכונס דמבריה ארי פטור משום דלית ליה פסידא אתי שפיר דהכא אית ליה פסידא אבל ללישנא קמא דקאמר דמבריה ארי מדעתו משמע אפילו אית ליה פסידא פטור כיון דמדעתו הוא קשה

• דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד ב

[י] בא"ד - האמרינן בפ' הכונס דמבריה ארי מנכסי חבירו פטור - רש"י [ב"ק נח א] מפרש מצוה הוא דעבד ומידי לא לשקול. וכ"כ הרשב"ם [ב"ב נג א] דמבריה ארי מקיים מצוה דהשבת אבידה. והביאור דלא מיקרי שנתן הנאה לחבירו, אלא עשה מצוה וממילא נהנה חבירו.

הש"ך [סימן קכח - ח] מבאר כיון שמבריה מדעתו אמדו רבנן דעתו דמסתמא לשם מצוה קעביד, ודעתו לפטור חבירו. מבואר בש"ך שמעיקר הדין היה יכול ליטול שכרו, אבל אמדינן דעתיה שכוונתו למחול.

השער"י [שער ג - כה ד"ה וע"פ] מבאר דאין הטעם משום שאמדינן דעתיה דמחיל, אלא הטעם דהמבריה עושה מצוה בכל ענין, בין אם חבירו ישלם לו ובין אם לא ישלם, ולכן חבירו נהנה בלי שהמבריה חסר, דבל"ה היה נחסר לקיום המצוה, והוי זה נהנה וזה לא חסר שליכא חיוב נהנה.

[1] ואור"י דמבריה ארי פטור היינו דוקא שמצילו מפחד הארי שירא שיבא וקידם ברועים והבריהו דלא ברי הזיקא דבלא הצלתו יכול להיות שלא היה בא אבל מציל מפי הארי ושטף נהר חמורו ומחזיר אבידה דברי הזיקא ובא זה והציל נוטל שכרו ...

22. חדושי הרשב"א על מסכת בבא מציעא דף לא/ב

ויש מקשים ולמה נותן לו כלום והלא מבריה ארי מנכסיו הוא, ומבריה ארי מנכסי חבירו הא פטור (ב"ב נג, א). ולא תימא דוקא בשלא הפסיד כלום מחמת שהבריהו, שהרי שינונו בנדרים פ' אין בין המודר (לג, א) המודר הנאה מחבירו זן אשתו ובניו ובנותיו כשהן קטנים ופורע לו את חובו, ופרישנא טעמא התם משום דמבריה ארי מנכסיו הוא. [2] וי"ל דהתם דמדעתא דנפשיה קא מברח ליה פטור הלא ואע"ג דמטי ליה פסידא, אבל הכא דחייבתו התורה להחזיר, לא אמרה תורה אבד את שלך והשב אבדה לאחריך. [3] ורמב"ן ז"ל תירץ דשכר פעולה ממונא דמטי לידיה דבעל אבדה [היא], ודמי לפועל שעשה מלאכה בשל חבירו דנותן לו מה שהנהנה, אבל פורע חובו של חבירו וכיוצא בו דלא מטי לידיה דבעל הבית אלא מחילת חובו של זה וסלוק נזקו ממנו, מבריה ארי מנכסי חבירו הוא ואע"ג דאית ליה פסידא פטור:

23. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד ב

[ה] אמר אביי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה - רש"י מפרש כמה אדם רוצה לפחות משכרו לפי כובד המלאכה שרגיל לעסוק בה לעומת השבת אבידה שהיא עבודה קלה יותר, ואדם מוכן להרויח קצת פחות אם העבודה קלה יותר. וכן מפרש הרא"ש.

השיטה והר"ן והנ"י מביאים פירוש ר"ח שביאר שנוטל לפי אומנותו בימים שאין הרבה עבודה [ומשלמים פחות], ולא כבימים שיש הרבה עבודה.

הרא"ש מקשה דאסור ליטול שכר על השבת אבידה, דאפ' לרבנן דאמרי טעינה בשכר מודו שבאבידה אסור ליטול שכר. [וכן מקשים התוס' להלן סח. ד"ה ונותן]. ומתריך הרא"ש דשאני הכא שהוא עסוק במלאכתו ופטרותו תורה מהשבה, מותר לו ליטול שכר. גם הר"ן מתריך שדוקא אם היה יושב בטל היה חייב להשיב בחינם, אבל הכא שהוא בטל מן הסלע אינו חייב להשיב חנם דשלו קודם.

24. שערים מצויינים בהלכה

כפועל בטל של אותה מלאכה דבטיל מינה. פרש"י כמה אדם רוצה לפחות משכרו, ליבטל ממלאכה כבידה שהוא עוסק בה ולעסוק במלאכה קלה כזו וכו'. והקשו התוס' במס' בכורות (כט: ד"ה כפועל) א"כ היה נוטל שכר על השבת אבידה, ולכן פירשו כמה רוצה ליטול להיות בטל לגמרי. וכ"כ הרמב"ם (אבידה פ"ב ה"ד) שיבטל מאותה מלאכה שהיה עוסק בה [ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם בכורות פ"ד מ"ן]. ועי' ברא"ש (סי' כד) דאע"ג שאסור ליטול שכר על השבת אבידה, מ"מ השתא שהוא

עוסק במלאכתו ופטרנו תורה מהשבה, יכול ליטול שכר, ואגב שצריכין לשום בכמה יניח מלאכתו וישב בטל, שמין נמי בכמה יניח מלאכה ויתעסק בהשבה [ועי"ש בסמוך סי' כח]. ועי' בפלפולא חריפתא (אות ת). אבל בפ"י

25. ריטב"א על בבא מציעא דף לב/א

ולאו מי איתמר עלה אינה צריכה וכו' הכא נמי צריך ב"ד הדיוטות. וק"ל אי ב"ד הדיוטות היא צריכה מאי מוכרת שלא בב"ד מי עדיפא משאר דיני ממונות שהם בהדיוטות, וי"ל דהני הדיוטות היינו הדיוטות ממש דלא גמירי אלא דבקיאי בשומא, וה"ק אינה צריכה ב"ד דגמירי אלא די לה בב"ד הדיוטות של השוק, ולהדיוטות דעלמא קרי הכא מומחין אגב אידך הדיוטות של שוק דלא גמירי כלל, והיינו דתנן מוכרת שלא בב"ד כלומר שלא בב"ד הדנין דיני ממונות, ויש שפירשו דכל ענין כתובה בעי סמוכין כדין תורה שלא תקנו הדיוטות אלא בהודאות והלואות ומקח וממכר מפני תקנת השוק, וזה אינו כלום כדברירנא בדוכתה (עי' יבמות קכ"ב ב') בס"ד, וכן פי' הגאונים ז"ל, הלכך אלמנה שמכרה שלא בב"ד הדיוטות לא עשתה כלום וכדאמרינן הכא גבי עובדא דרב ספרא דאע"ג דהוי בדיעבד כל היכא דלא פלג בפני ג' אין מעשיו כלום, ודוקא במידי דצריך שומא:

1. ספר חומת הדת - מאמר חיזוק הדת - מאמר ג

בו יבואר גודל החיוב לחזק את הדת מפני אהבת ישראל:

כתוב בתורה כי תפגע שור אויבר או חמורו תועה השב תשיבנו לו, וכתוב עוד בפרשת תצא לא תראה את שור אחיך או שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך, וכתב הרמב"ן, הוסיף בכאן לומר נדחים, כי תועה נקרא שתעה מדרכו ויכול להטות אותו הדרך בלא עמל גדול, ועתה הזכיר נדחים, שברחו ממנו והרחיקו, והזכיר שה הוא כאובד, עכ"ל. ומוזה נוכל להתבונן, אם חסה התורה כל כך על ממונו של ישראל, אפילו על חמורו או שיו שתעה והרחיק מן הדרך והוצרך עמל רב להטותו הדרך, וכל שכן כמה צריך לרחם על נפש ישראל שתועה מן הדרך, אפילו אם יצטרך עמל רב לזה ולראות להשיבו אל הדרך:

והנה ידוע מה שכתוב השב תשיבם לאחיך, ואמרו חז"ל השב תשיבם אפילו מאה פעמים, מזה נלמד אף לעניננו, שצריך לעמול אף מאה פעמים בענין זה להטותם לדרך ה':

ובאמת בזמנינו, אפילו החוטאים גמורים, מצוי ברובם שאינם להכעיס ח"ו, רק תועים בדרך על ידי איזה פושעים שמתעים אותם מן הדרך, והרי הם ממש כשה אובד שאינו יודע איך לשוב אל בית בעליו, ומצוה רבה לרחם עליהם ולהורותם הדרך הנכונה, וכמו שכתוב והודעת להם את הדרך אשר ילכו בה וגו':

והנה יש אנשים מבעלי תורה אשר ה' נתן להם חכמה ובינה, וראוים להקרא בשם רועי ישראל, ויש בכחם לרפאות שבר עמינו להורותם הדרך הסלולה לה', אין להם לחשות בעת הזאת שעל ידי זה השיים התועים בדרך נעשים אבודים לגמרי בהמשך הזמן, וידרש מהם, ועל זה רמז הנביא יחזקאל (לד, ב) בן אדם הנבא וגו' את הנחלות לא חזקתם וגו' ואת האובדות לא בקשתם וגו', ודרשתי את צאני מידם, (ועיין בספרי נדחי ישראל בהקדמה שם מבואר היטב ענין הזה):

והנה ידוע שמנהיגי העדה קרואים בשם עינים, וכדכתיב ונעלם מעיני העדה, ועל כן אם הם מסיחים דעתם מלהורותם דרך ה', נחשבים בני העדה כמו ההולך בדרך בעצימת עינים שהוא עלול לבוא לידי סכנה לפיכך באחת הפחתים, כן ממש בענינו עלול ההמון לבוא ח"ו לידי סכנת מות על ידי עבירות של חייבי כריתות וכדומה, וזהו מה שהבאתי לעיל בסוף מאמר שני בשם תנא דבי אליהו כל מי שסיפק בידו וכו' עיי"ש. ולהיפך **אם הוא צופה ומביט על עניניהם ושומרם מלהלכך ברשת היצר הרע שכרו גדול מאוד, כי יש שכר מיוחד** לפרנסי ישראל לעולם הבא כדאיתא בספרי פרשת פנחס והובא ברש"י על הפסוק ויקח את יהושע עיי"ש: [ובאמת כל ענינו שאנו עוסקים בו, דומה למי שראה את חבירו טובע בנהר או שאר סכנה שמצוה להצילו, ואסור לעמוד על דמו, שנאמר לא תעמוד על דם רעך, ואם אין בכחו להציל בעצמו, מחוייב לשכור אחרים להציל. ואם נתעצל מזה, עובר בלאו דלא תעמוד הנ"ל [כדאיתא בחושן משפט סימן תכ"ו]. ופשוט דהוא הדין אם רואה לחבירו שנחלה במחלה עצומה, ומרוב חולשת דעתו רוצה לאכול דברים הגורמים מיתתו ח"ו, בודאי מחוייב בכל כחו למונעו מזה, ואף בזה כשאנו רואים אנשים שמרוב חולשת דעתם וגודל טירדתם בהבלי הזמן נשתכחה מהם תורת ה' וגודל חיוב קיום מצותיו, ועל ידי זה באים לעבור על דברים שנכרתת נפשם מארץ החיים, בודאי אסור לנו להתעצל מלזרזם לקיים דברי ה' כדי שלא יחול עליהם חרון אף ה' ח"ו, כי הקב"ה מאריך אפיה אבל לבסוף גבי דליה. ודע עוד, דכמו שאם אנו רואים אדם שטובע בנהר, אנו מחוייבין לחפש אחרי אנשים שיודעים לישוט בעומק המים, ואפילו בשכר, כדי שיוכלו להציל את הנטבע וכו"ל, כך בענינו צריכים לחפש אחרי אנשים דרשנים גדולים ויראי אלקים היודעים להמשיך לבם של ישראל לאביהם שבשמים]:

2. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף לא עמוד א

[א"ל השב אפ' ק' פעמים משמע - הדב"א [ח"ב סימן ח - ו] חוקר מי שהחזיר הבהמה וברחה ושוב החזירה, האם לא קיים מצות השבה כשהחזיר בראשונה כיון שאח"כ ברח, או דקיים השבה ואח"כ מקיים מצוה חדשה. ואם תמצוי לומר שקיים מצות השבה בהחזרה ראשונה, אכתי אפשר לדון כשאח"כ ברח האם חל עכשיו חיוב השבה חדש או שהחיוב השבה הראשון ממשיך. ונ"מ בזקן ואינו לפי כבודו שאם הכיש בה והתחיל בהשבה חייב לגמור, האם נאמר מה שהחל בהשבה בפעם הראשונה מחייב אותו להמשיך. וכן נ"מ אם בפעם שניה לא החזיר, האם הוא נחשב לשומר אבידה מחמת ההגבהה הראשונה.]

הדב"א רוצה לומר שהוי המשך החיוב הראשון, וקמ"ל קרא דאף שפעם שניה לא הגביה האבידה מ"מ חייב במצות השבה מחמת הגבהה ראשונה, דאם נאמר שהוי מצוה חדשה וחייב בפעם שניה רק אם הגביה שוב, למה צריך פסוק שחייב שוב.

אמנם מלשון הש"ך [יו"ד סימן רצט - ב] מדייק הדב"א שהוי מצוה חדשה, וחייב רק אם הגביה שוב. ולדבריו קשה מה צריך פסוק שחייב שוב. ומתריך הדב"א בדוחק דהיה הו"א שאף שעשה הגבהה אינו חייב להשיב שוב כיון שרגילה לברות, קמ"ל קרא דאם הגביה חייב שוב בהשבה.

3. ספר דבר אברהם - חלק ב - סימן ח

והנה בב"מ (דף ל"א ע"א) אמרינן החזירה וברחה החזירה וברחה אפילו ד' וה' פעמים חייב להחזירה, א"ל ההוא מדרבנן לרבא אימא השב הדא זימנא תשיבם תרי זימני א"ל השב אפילו ק' פעמים במשמע. ויש לחקור בזה שתיים, (א) אם לא נתקיימה עדיין מצות השבה כלל כיון שברחה, או דקיים פעם אחת השבה ועכשיו חל עליו מחדש חיוב השבה, (ב) את"ל דקיים פעם אחת מצות השבה ועכשיו חל עליו חיוב חדש. אם הוא המשך לחיוב הראשון שחל עליו מעיקרא, כלומר דכיון שהגביה חייב הוא בהשבות הרבה וכשקיים פעם אחת וחזרה אע"פ שקיים מצות השבה מ"מ כיון שברחה חייב הוא עוד הפעם להשיבה הכל בשביל ההגבהה הראשונה או דילמא כין שקיים פעם אחת מצות השבה כבר נפטר מליטפל בה עוד בשביל הגבהתו הראשונה אלא דעכשיו כאבדה חדשה היא לפניו וחייב עוד הפעם להגביה ולהשיבה. ונ"מ בספיקות אלו אם לא השיבה שנית אי חייב בתשלומין כשומר אבדה או לא, וכן בה"ז זקן ואינה לפי כבודו שאינו חייב להגביהה לכתחלה ורק אם הכישה נתחייב בה ועוד. ועיין בש"ך יו"ד (סי' רצ"ב סק"ט) שכל בהחזירה וברחה דאע"פ שקיים כבר מצות השבה צריך להשיב כמה פעמים, ומשמע מדבריו שם דלא זו בלבד שקיים כבר מצות השבה פעם אחת אלא דחיוב החדש אינו נובע כלל מההגבהה הראשונה אלא הוי כאבדה חדשה שהרי דימה זה לשלוח הקן והתם כתב דחזרה חייב לשלוח רק

כל זמן שלא נטל את הבנים דכיון שלא נטל עדיין את הבנים וחזרה עליהן הרי לא תקח את האם על הבנים קרינן בי', ומזה משמע דחל עליו חיוב שילוח מחדש והלכך בעינן שעדיין יהיו הבנים שם דאז אפשר לחול חיוב חדש, דאי מחיוב הראשון הוא נובע אפילו בנטל הבנים נמי אפשר להתחייב דכך גזרה תורה דמכיון דנתחייב פעם אחת בשילוח חייב הוא כל עידנא מחדש עד שלא תחזור. אבל לענ"ד באבידה ודאי אין לומר כן, דאי נידונית כאבידה חדשה הרי לא שייך ע"ז עשה דהשב כל זמן שלא הגביהה ורק לא תוכל להתעלם איכא לדעת הרבה ראשונים, עיי' נמוק"י ב"מ פ"ב

בסוגיא דכהן והוא בבית הקברות מה שהביא בשם הרמב"ן ועיי' בשמ"ק שם, ואפילו לדעת הר"ן שם דבראה והלך לו עובר גם על עשה מכל מקום בהמתין לה עד שנתיאשו הבעלים לכולי עלמא אינו עובר אלא בל"ת להתעלם, וא"כ איך שייך ע"ז לכתחלה עשה דהשב בהחלט. ובכל אופן ק"ק דאי נדונית כאבדה חדשה ואינו חייב בה עד שיגביה פשיטא היא דבמה גרעה מאבידה אחרת ואף דיש לדחות דהו"א כיון שהיא למודה לברוח תמיד אינו חייב ליטפל בה כ"כ, בכ"ז דוחק הוא. וה"נ איכא למיפריך גם בשילוח הקן דאי תידון כמצא קן חדש פשיטא דחייב ומאי קמ"ל, ובדוחק י"ל דהו"א דלא הטריחתו תורה כ"כ. לכן נראה פשוט דאינה כאבידה חדשה ואע"פ שלא הגביהה מחדש חייב הוא מיד בעשה דהשב בשביל ההגבהה הראשונה, וכן גם בשילוח הקן כי חזרה עדיין רובץ עליו חיוב השילוח ממעיקרא, ומ"מ כשנעשו הבנים ביני וביני מזומן פטור כמבואר במחבר שם משום דפקע חיובי'. [עיי' מ"ש בזה גיסי הרה"ג מוהר"י בלידשטיין נ"י אבד"ק חאראשץ בקובץ יגדיל תורה ש"א קונט' ד' סי' י"ג ואכמ"ל בזה]. אמנם נראה די"ל דגם הש"ך לא נתכוין לומר דהויא כאבידה חדשה וכקן חדש דא"כ קשה כמ"ש, אלא דהכל נובע עדיין מחיוב דמעיקרא והא דהטיל תנאי שלא נטל הבנים אינו משום דאל"ה א"א לחול עליו חיוב מחדש אלא בכדי שתיחשב לחזרה, לפי שאין ענין החזרה מה שתשוב אל מקומה הראשון אלא מה שתחזור על הבנים, דזהו עיקר השילוח שישלחה שלא תהא רוחפת על הבנים, וכשכבר נטל הבנים וחזרה לקן ריק אין זו חזרה כלל דאינה חוזרת להיות רוחפת על הבנים. איברא דלשון הש"ך אינו מדוקדק לפי"ז, דלא הו"ל למימר דכיון דלא נטל את הבנים עדיין לא תקח האם על הבנים קרינן בי' אלא שלח קרינן בי', אבל מ"מ הדין נראה אמת כמ"ש דאפילו אי הוי הכל שילוח אחד וכ"ז שחוזרת אין זה שילוח מ"מ נטל הבנים וחזרה פטור לפי שאין זו חזרה כלל שלא חזרה על הבנים ומעתה נפשט מיהא דא דכשחזרה אינה נדונית כאבידה חדשה וכקן חדש אלא הכל נובע מחיוב דמעיקרא. ובנוגע לספק הראשון אם קיים מ"ע דהשבה ושילוח בראשונה עדיין שקול הוא ובש"ך מבוא שקיים: